

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 42 Volume: 9 Issue: 42

Şubat 2016 February 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

TÜRK HALKBİLİMİNİN GELİŞİMİ BAĞLAMINDA DERGİCİLİK FAALİYETLERİ THE DEVELOPMENT OF TURKISH FOLK LITERATURE STUDIES AND TURKISH FOLKLORE JOURNALS

Serdar ALIÇ*

Öz

Türk Halkbiliminin ve Halk Edebiyatının tarihi gelişiminin kökleri Türklerin sözlü edebiyat dönemine kadar gitmektedir. Başlangıçtan günümüze tarihi seyir içindeki gelişim ve değişim Halk edebiyatı ürünlerinin ve bunlar üzerine ortaya konmuş değerlendirmelerin incelenmesi ile ortaya konulabilir. Yeni bir bilim olarak gelişen halkbiliminin ülkemizde kullanılması yüz yıllık bir tarihi geçmişe dayanmaktadır. Son yıllarda gelişen ve kuramlaşan halkbilim metodlarına göre yapılan yayınlara daha çok rastlanmaktadır. Halkbilim üzerine yazılmış incelemelerin toplu olarak yer aldıkları dergilere başvurmak yapılacak araştırmaların süresini kısaltırken, araştırmacıya da daha derli toplu bir çalışma alanı sağlayacaktır. Bu noktadan hareketle, bu makalede Türk Halkbiliminin gelişimi hem tarihsel çerçevede hem de daha özeldir Türk Halkbilimi çalışmaları ile bir araya getirilmiş tespit edilen öne çıkan derneklerin ve onların yayınları olan dergilerin katkılarıyla ortaya konulmuştur. Bu alana ilgi duyan araştırmacılar için bu halkbilimsel bilginin serüvenini dergiler üzerinden takip etmek sonraki özgün çalışmalar için de ayrıca önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Türk Halk Edebiyatı, Folklor, Folklor Dergileri, Milli Folklor, Türk Yurdu

Abstract

The development of Turkish Folklore and Folk Literature can be traced by examining both the folklore works whose roots are going back to early oral period of Turkish literature and the evaluations written on these products thoroughly. The development and change in this historical evolution process, from beginning till today, could be reviewed only through examining the works of folk literature and the studies on these works. The use of folklore as a new field of science in Turkey dates back to one century ago. In recent years, there are more publications based on newly improved and theorized folklore methods. Studying the Journals of folklore in which these evaluations and works take place together will not only save time for the researchers but also will give them a more convenient study environment. From this stand point, the development of folklore in Turkey has been studied in this article by examining the historical background as well as by following the improvement of folklore associations and the journals they have been publishing. Thus, for the readers interested in folklore and for the researchers who started to study on this field, following this improvement through these journals will be more than significant.

Keywords: Turkish Folk Literature, Folklore, Folklore journals, Journal of National Folklore, Türk Yurdu Journal.

Türkiye’de folklorla yönelen ilk dikkat, XIX yüzyılda batıda Fransız devriminin yarattığı romantik milliyetçilik dalgasının etkisiyle Osmanlı aydınları tarafından fark edilen “milli bir dil” ihtiyacından doğmuştur. Şinasi’nin Durub-u Emsâl-i Osmaniy’e’de 2000 kadar atasözü yayımlaması ve bazı atasözlerinin kaynak kişisi hakkında bilgi vermesi, Namık Kemal’in Ziya Paşa’nın Harabat’ı karşısında yazdığı Tahrib-i Harabat’ta, “parmak hesabı” olarak adlandırdığı hece veznini aruza tercih ettiğini belirtmesi, Ziya Paşa’nın ünlü Şiir ve İnşa makalesi Türkiye’de halk bilimi çalışmalarının değilse bile Öcal Oğuz’un deyişiyle “farklı motivasyon noktalarından güç alan bir dil duyarlılığı” olarak halkbilimi anlayışının doğduğunu göstermektedir. Her ne kadar Ziya Paşa hece ile çok az sayıda şiir yazmış ve sonra Harabat’ta fikrinden tamamen vazgeçtiğini belirtmişse de, onu, dünyada Herder, Grimm Kardeşler, Eliass Lönnrot, W.J. Thoms gibi öncülerle uygulama alanı bulan folklor görüşünün Türkiye’deki kurucusu Ziya Gökalp’in hazırlayıcısı olarak görmek mümkündür. (Oğuz 2008: 15) Bu arayışları 1913’ten sonra başlayan sistemli arayışlar ve çalışmalarla bir tutmamak gerekir; çünkü Ziya Paşa, İbrahim Şinasi ve Namık Kemal’in “halk edebiyatı”3 ile ilgili düşüncelerinde / arayışlarında yerleşmiş bir bilim zemini yoktur. (Durbilmez 2013: 102)

Türkiye’de folklor teriminin kayıtlara geçmiş ilk kullanımı Ahmet Vefik Paşa ile Macar araştırmacı Ignacz Kunos arasında geçen tarihi bir konuşmaya dayandırılır. Paşanın evinde geçen bu konuşma, Kunos’un bir anı kitabı üslubuyla yazılmış “Türk Halk Edebiyatı” adlı kitabında ayrıntısıyla yer almaktadır. (Kunos 2001: 42-43) Dursun Yıldırım Türkiye’de halkbilimi çalışmalarının bu dönemine “örtülü devre” adını vermektedir. (Yıldırım 1998: 66) XIX. Yüzyılda folklor, Avrupa’da Britanya dışında bütün imparatorlukların yıkımına sebep olan “milliyetçilik” akımının besleyici kaynağı rolindedir ve Osmanlı İmparatorluğu yüzyılın sonuna kadar bu parçalanmayı önlemek için halkbilimi çalışmalarından uzak kalmayı “Osmanlıcılık” düşüncesinde direnmeyi tercih etmiştir.

Dernekler ve Dergi Çalışmaları

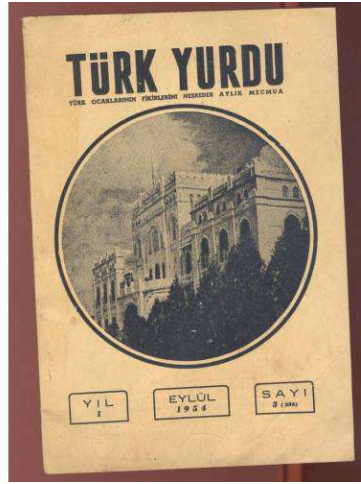
1. Türk Yurdu Derneği ve Türk Yurdu Dergisi

1908 yılında II. Meşrutiyet’in ilanı ve İttihat Ve Terakki Fırkası’nın iktidara gelmesiyle Türkçülük hareketlerinin hız kazandığı ve buna bağlı olarak hareket noktası milliyetçilik olmak üzere halkbilimi çalışmalarının başladığı söylenebilir. Bu dönemde folklor, “milli edebiyatın kurulmasında, milli şuurun uyandırılmasında, milli birliğin milliyet kavramının sınırlarını kaynak” olarak görülmüştür; adını verir. (Yıldırım 1998: 66) Bu Türkçülük hareketi ile organik düşüncenin gelişmesiyle beraber yer veren gazete ve mecmuaların tamamı doğrudan folklor yazıları bunlarda da yer alan bilgiler, folklor kıymet taşırlar. (Ersoy 2013: 56)

Türk kültürünün korunması ve Derneği’nin çıkardığı ‘Türk Derneği çalışmaları hususunda atılan ilk (Ersoy 2013: 57) Türk Derneğinin amacının “Türklerin âsâr-ı atikasını, edebiyatını, etnografya medeniyet-i hazıralarını, Türk coğrafyasını” araştırıp ortaya Saray 2011) Türk Derneği Dergisi de ancak sadece 7 sayı çıkarılabilmektedir.

Türkçülük fikrinin ikinci önemli derneği ise Mehmet Emin (Yurdakul), Ahmet Hikmet (Müftüoğlu), Ahmet Ağaoglu, Hüseyinzâde Ali (Turan), Yusuf Akçura ve Dr. Akil Muhtar (Özden) gibi Türkçülük hareketinin önde gelen isimleri tarafından 1911 yılında kurulan Türk Yurdu Derneği’dir. (Saray 2011) Derneğin yayını olan Türk Yurdu Dergisi’nin başında Yusuf Akçura vardır ve derginin tarihi önemi “Türkçülük fikrine halkçı bir muhteva” kazandırması ve “kültürde birlik” olarak adlandırılabilir bir kültürel ilgi ortaya koyması olarak gösterilebilir.

31 Mart vakası, ardarda gelen toprak kayıpları, isyanlar ve sonunda Balkan yenilgisiyle Rumeli’nin kaybedilmesi 1012 yılını XX. yüzyılın en buhranlı dönemlerinden biri haline getirmiş ve halkı milliyetçi kuruluşlara yönlendirmiştir. Hüseyin Haşim (Çinili) ve Hüseyin (Baydur) önderliğinde İttihat ve Terakki Fırkası ile “politika üstü faaliyet gösterecek olan” Türk Ocağı kurulur. Türk Ocaklarının kuruluşunda Askeri Tıbbiyelilerin fikirlerinin ve daha önce Türk Derneği, Türk Yurdu derneğinde yayımlanan yazıların etkin olduğu görülmektedir. (Saray 2011) Türk halkbiliminin bir disiplin olarak ilk kez söz konusu olması da bu dönemde, Türkçülük akımının en büyük teorisyenlerinden biri olarak ünlenen Ziya Gökalp’in tarih sahnesine çıkmasıyla başlamıştır denebilir. Gökalp daha önce bahsedilen Türk Yurdu dergisinde ve 1913 yılında Celal Sahir’in yönetiminde çıkan Halka Doğru Dergisinde yazmış ve halkbilimi çalışmaları tarihindeki asıl yerini de Halka Doğru’da yayımlanan “Halk Medeniyeti I Başlangıç” adlı makalesinden alır. Gökalp bu yazısında folklor terimini bir disiplinin adı olarak “halkiyat” şeklinde türkçeleştirerek kullanmıştır. Ayrıca Gökalp’in “yeni Türk kültürünü inşa ederken tıpkı 18. Yüzyıl Alman aydınları gibi halka en eskiye ve bozulmamış olduğuna inandığı tarihsel dönemlere başvurması” Herder’in “volksgeist-halk ruhu” anlayışı ile kurulan bağ pek çok bakımdan incelenmeye değerdir. (Oğuz 2008: 18) Gökalp bu yıllarda halk hikayeleri, halk inançları, halk şarkıları derlemekte, çocuklar arasında milliyetçi duyguları yaygın hale getirmek için halk hikâyelerini şiirleştirmekte ve

Şekil 1: Türk Yurdu Dergisi İlk Sayılarından Bir Kapak Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_Yurdu#/media/File:TUrk_Yurdu_1no

yaşatılması için 1908’de kurulan Türk Mecmuası’, Türk halkbilimi şuurulu adım olarak ele alınabilir. kuruluş nizamnamesinde derneğin tarihini, lisanlarını, avâm ve havas etnologyasını ahvâl-i içtimâie ve memleketlerinin eski ve yeni çıkarmak olduğu belirtilmiştir. (akt: bu amaç doğrultusunda yayınlar yapmış

onları ilham kaynakları olarak kullanmakta, hatta İlhan Başgöz'ün belirttiğine göre Dede Korkut hikayelerinden milli bir destan yaratmak için çalışmaktadır. (Başgöz 2011: 1538) Gökalp'in "folklor" teriminin karşılığı olarak "halkiyat"ı kullanarak folklor üzerine yazdığı ilk yazıdan yaklaşık altı ay sonra Şubat 1914'te İkdam Gazetesi'nde Köprülü'nün "Yeni bir İlim: Halkiyat-Folk-lore" yayımlanır. Bu yazıda Köprülü, "işgal altında kalan vatan topraklarının tapusu olarak görülen halk kültürü"nin derlenmesinin ve gelecekte "kaybedilmiş toprakların hatırası" olarak saklanmasıyla önemine uzun uzun vurgu yapmaktadır. (Oğuz 2008: 19) Bu dönemde Köprülü, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanı ve Türk Dili ve Edebiyatı Tarihi Profesörüdür. Türkiye tarihinin ilk enstitüsü olan İ. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nü kurar. Türk halkbilimi tarihinde bir bilim olarak folklor terimini kullanan üçüncü kişi felsefeci Rıza Tevfik Bölükbaşı olur. Folklor - Folk lore başlıklı yazıda folklor teriminin Türkçe karşılığı olarak Hikmet-i Avam'ı önermiştir. Halk bilimi; geçmişten geleceğe sözle ve / veya davranışla icra edilen, her icrada yeniden şekillenebilen, zamana, mekâna, insana göre uyarlanabilen gelenekli kültür ürünleri ile bu ürünleri inceleyen bilim dalının genel adıdır. Halkbilimin çalışma alanları her geçen gün genişlemekte, yapılan çalışmalar giderek derinleşmektedir ancak günümüzde halk bilimini oluşturan çalışma alanları ana çizgileriyle; "Genel Konular", "Halk Edebiyatı Ürünleri", "Halk Bilgisi", "İnanışlar, Kabuller ve Davranışlar", "Dayanışma, Yardımlaşma ve Eğitim Kurumları", "Oyun, Eğlence ve Spor Kültürü", "Maddi Kültür Ürünleri" ve "Diğerleri" olarak gösterilebilir. (Durbilmez 2013: 104) Türkiye'de ilk dönem halkbilimi çalışmaları, hareket noktası millet, milliyet gibi hassasiyetler olmak üzere, *Genel Konular başlığı altında görülebilecek*, halkbiliminin ve bununla ilişkili terim ve kavramların tanımlanması ağırlıklı olduğu görülmektedir. Bu bakımdan bu döneme halkbilimi çalışmalarında "tanımlama dönemi" adı verilebilir.

2. Türk Halk Bilgisi Derneği ve Halk Bilgisi Haberleri Dergisi

Anadolu Halk Bilgisi Derneği, "folklor çalışmalarına kendisini adayan ilk organizasyon" (Başgöz 1541) "Türk folklorunun ilk bağımsız bilimsel organizasyonu" (Oğuz 23) olarak 1 Kasım 1927 tarihinde, Diyarbakır milletvekili İshak Refet İşıtman ve öğretmen İhsan Mahvi ile birlikte Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu öncülüğünde kurulmuştur. Fahri başkan olarak Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati tarafından desteklenen dernek, baskı, alım, satım, dağıtım gibi pek çok konuda devletin maddi-manevi imkânlarından yararlanabilmiştir. (Başgöz 1541) Derneğin adı 18 Mart 1928'de Türk Halk Bilgisi Derneği olarak değişir ve başta İstanbul olmak üzere Anadolu'nun farklı şehirlerinde şubeler açmıştır. Derneğin yayınlarını denetlemek üzere heyetler oluşturulmuş, bir talimatname düzenlenmiştir. (Karabulut 144) Aynı yıl yayımlanan "Yürüyeceğimiz Yol" başlıklı yazıda belirtildiği gibi malzeme yayınına büyük önem veren derneğin ilk yayını da amatör derlemecilere neyin folklor olup olmadığını ve halkbilimi verimlerini derleme metodlarını öğretmek amacıyla "Halk Bilgisi Toplayıcılarına Rehber" olur. Öcal Oğuz, rehberin başta Arnold von Gennep ve Paul Sebillot olmak üzere kimi Avrupalı folklorcuların görüşlerinden yararlanılarak hazırlanmasının ve sonraki dönemde başta Boratav olmak üzere pek çok araştırmacı tarafından kaynak olarak alınmasının rehberin tarihi önemini ve Türk Folklor çalışmalarında yerini gösterdiğini belirtir. (Oğuz 23)

Basım ve dağıtım bakanlıkça üstlenilen rehberde ilgi büyük olmuştur. (Karabulut 145) 1928 yılında tek sayı ve dört bölümden oluşan Halk Bilgisi Mecmuası yayımlanır, 1929 yılında Halk Bilgisi Haberleri adlı dergi yayın hayatına başlar. Dernek üç yıldan kısa bir sürede Türk halkbilimi çalışmaları adına önemli dört araştırma gezisi, konferans, kongre ve anketler düzenler. 1931 yılında Fındıkoğlu'nun doktora öğrenimi için Fransa'ya gitmesi üzerine derneğin merkezi İstanbul'a taşınır. Halk Bilgisi Haberleri dergisinin ilk on dokuz sayısı derneğin İstanbul merkezinde çıkarılmıştır. 1932'de tüm kültür kuruluşlarının resmen Halkevlerine bağlanmasıyla Türk Halk Bilgisi Derneği de Halkevleri bünyesine katılır. İki yıl aradan sonra 1933 yılında Halkevleri bünyesinde Halk Bilgisi Haberleri dergisi 20. sayısından başlanarak kesintilerle 124. sayıya kadar yayımlanmaya devam eder. Dergide yayımlanan yazıların konulara göre dağılımı şöyledir: (Oğuz 25, alıntı)

1. Türk diline ait makaleler (74)
2. Türk halk edebiyatına ve saz şairlerine ait yazılar (392)
3. Halk müziği ve halk oyunlarına ait yazılar (27)
4. Halk inançlarına ve adetlerine ait yazılar (155)
5. Aile, hukuk ve ekonomiye ait yazılar (69)
6. Halk hekimliğine ve halk ilaçlarına ait yazılar (45)
7. Halk eğlencelerine ve oyunlarına ait yazılar (28)
8. Halkbilimi genel konular (8)

Şekil 2: Halk Bilgisi Haberleri İlk Sayılarından Bir Kapak Kaynak: www.simurg.com.tr

Bundan sonra dernek eski azim ve kararlılığını sürdüremez. Bayrı ve Fındıkoğlu'nun girişimiyle 1946 yılında aynı isimle yeni bir dernek kurulmuş, 1953 yılında adı Türk Folklor Derneği olarak değiştirilmiş ancak fazla etkinlik gösteremeyerek kapanmıştır. (Karabulut 146)

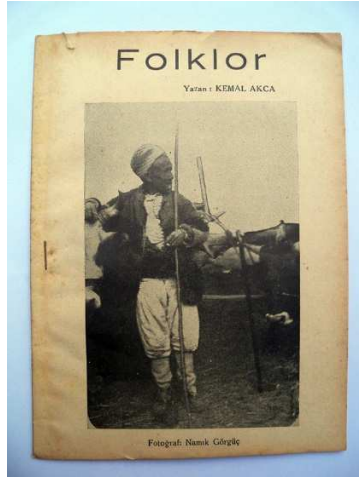
Öcal Oğuz, Türk -ilk adıyla Anadolu- Halk Bilgisi Derneğinin Türk tarihindeki yerini "Türkçülerin 'Turan' heyecanlı halk edebiyatı çalışmaları, 1927 yılında "Anadolu" vurgulu "Anadolu Halkbilgisi Derneği"nin kurulmasıyla Türk folklor paradigması bir "reddiye" den söz edilemez ise de bir anlamda antitezini doğurmaya başlamıştır" şeklinde değerlendirir. Mehmet Aça da benzer şekilde, Millî Mücadele'yi kazandıran ve Cumhuriyet ideolojisini biçimlendiren Türkçü ve halkçı düşüncenin 1927 yılında kurulan "Anadolu Halk Bilgisi Derneği"nin ve 1932'de Türk Ocağı'nın yerini alan "Halkevleri" ile büyük oranda köy kökenli olan Türkiye Türklüğünü millileştirme, kentleştirme, eğitime, kalkındırma, aydınlatma, çağdaşlaştırma projesinin ana kaynağını teşkil ettiğini belirtir. (Aça

2008: 2) İlhan Başgöz ise derneğin folklor anlayışının Gökalp'in "duygusal romantik" yaklaşımına oldukça benzediği değerlendirmesini yapar. İnsanları eğitmek ve milli birlik hedeflerini desteklemek için yapılan çalışmaların dergiye alınması kararının ardından Anadolu'nun halk geleneği haritasını çıkarma fikri doğmuştur. Bu harita aracılığıyla saptanan her türlü kültürel sapma kolaylıkla asimile edilebilecek, böylece halkbilimi "Türk dilli türdeş bir milleti harekete geçirmede kullanılacak potansiyel bir silah" haline getirilecektir. Başgöz'e göre bu romantik milliyetçilik Türk folklor çalışmalarında 1940'lara kadar egemen olmuştur. (Başgöz 1541) Hangi ideoloji ve hangi amaçlarla olursa olsun Türk Halk Bilgisi Derneği'nin ve onun yayını olan Halk Bilgisi Haberleri Dergisi'nin Türk folklor çalışmalarının başlangıcındaki hayati önemi tartışmasızdır.

Bu dönem halkbilimi çalışmalarında derlemelerin ağırlık kazandığı söylenebilir. Bilim dalının tanımlanmasından sonra tarihi gelişim malzemenin toplanması yönünde olmuştur. Bu bakımdan Halkbilgisi Haberleri dergisinin yayımlanmaya başlamasından Halk Evleri'nin kurulmasına kadar geçen dönem çalışmaların "derleme" dönemi olarak adlandırılabilir. Derneğin ilk yayınının yapılacak derleme çalışmaları için bir rehber olması da bunu gösterir. Dergide yayımlanan çalışmaların konulara göre dağılımına bakıldığında yapılan çalışmaların halk edebiyatı ağırlıklı olduğu da dikkati çekmektedir. Sayıca ikinci sırada ise *Halk Bilgisi başlığı altına alınabilecek inanç ve adetler* yer almaktadır.

3. Halk Evleri ve Folklor Dergileri

TBMM Kütüphanesinde yer alan CHP Halk Evleri Halk Odaları 1932-42 bildirisinde halk evlerinin dokuz şubede hizmet verdiği bahsinde "güzel ve öz Türkçenin amacıyla yabancı dillerden kullanılmakta olan" sözleri bulup değinilmiştir. (4) Güzel Sanatlar düzenlemekte, halk tarafından köylerden şehirlere getirilmiş, almaları sağlanmıştır. Bu konuda çocukları, şimdi Halay'ı, Horan'ı, oynar olmuşlardır" denmektedir. meydan temsillerine" yönelmiş, düzenleyerek bu temsiller okutmuştur. Bütün bu zindeliğinin artması büyük bir şubeleri bahsinde ise mahalli tarih dergiler ve kitaplardan konuda daha da ileri giderek malzemelerini" toplayarak bir belirtilmiştir. (16)

Şekil 3 İlk Folklor Dergilerinden Eminönü Halkevlerinin çıkardığı "Folklor" Kaynak: <http://www.mamatikoleksiyon.com/direksatis/folklor-kemal-akca-eminonu-halkevi-nesr-e-11-urun1488.html>

belirtmiştir. Dil ve Edebiyat Şubeleri yayılması, sevilmesi ve benimsenmesi" alınmış tabirlerin yerine "eskiden beri teklif etmek, yazıp yaymak konusuna şubeleri Sanat ve Folklor geceleri sevilip icra edilen "musiki" ve "rakslar" "münevver gençler" in bunlardan zevk "vaktile yalnız Zeybek bilen büyük şehir Bar'ı, birbirinden daha güzel, daha usta (5) Temsil şubeleri "Karagöze, kuklaya, Köycülük şubeleri "köylü geceleri" yanında halk sazları eşliğinde halk şiirleri etkinliklerle "köylülerimizin neşe ve sevkle temin" edilmiştir. Tarih ve Müze ve folklor araştırma ve yayınları yapan bahsedilmiş, bazı halk evlerinin bu "mahalli hususiyetlere ait maddî kültür Milli Halk Müzesinin temellerini attıkları

Halkbilimi çalışmalarının ağırlıklı olarak Halk Evleri çevresinde yürütüldüğü bu dönem Türk halkbilimi çalışmalarının, başlangıçta saydığımız çalışma alanlarının tamamını kapsadığı bir "genişleme" dönemi olarak görülebilir.

Türk Dili Tetkik Cemiyeti hükümetin de desteğini alarak 1933-34 yılları arasında halk ağızlarından 30.000'e yakın kelimenin derlenerek 1935 yılında Söz Derleme Dergisi adıyla yayımlanmasını sağlamıştır. Bu dergi 1939-41 yıllarında dört cilt haline getirilmiştir. 1964 yılında Derleme Sözlüğü 12 ciltlik bir külliyata ulaşmıştır. (Çiftçi 262) Sözlük 2008 yılında çevrimiçi kullanıma açılmıştır.

Ülkü, 1944-46 yılları arasında 19 sayı yayımlanan Folklor Postası ve İstanbul Eminönü Halkevi tarafından çıkarılan Folklor dergileri dönemin halkbilimi dergileridir. Folklor Postası'ndan ayrılan İhsan Hançer'in 1946 yılında çıkarmaya başladığı ve ölümünden sonra oğlu Bora Hançer tarafından yayımına devam edilen Türk Folklor Araştırmaları Dergisi 1980 yılına kadar yayın hayatını sürdürmeyi başarmıştır. Dergi toplam 366 sayı yayımlanmış ve sayfa numaraları önceki sayıdan devam ettirilerek 8906 sayfalık bir koleksiyon oluşturulmuştur. Folklor Araştırmaları Kurumu, Türk folkloruna hizmetlerinden dolayı 1981 yılından itibaren "İhsan Hançer Türk Folkloruna Hizmet Ödülü" adıyla bir ödül ihsan etmiştir. Gerek akademinin gerekse Anadolu'da görev yapan öğretmenlerin ilgi ve desteğiyle halk edebiyatının neredeyse her alanında yayım yapan dergide ayrıca "Ayın Olayları" başlığı altında yurdun çeşitli yörelerinden halk kültürü ve folklorla alakalı sempozyum, seminer, toplantı, festival ve yarışmalara yer verilmiştir. "Folklorcularımız" başlığı altında yaşayan halk kültürü araştırmacı ve yazarlarının biyografilerine de yer vererek çalışmalarını ve eserlerini tanıtmış, vefat edenlerden bazıları için özel sayılar çıkarmıştır. Her cildin sonunda ciltteki yazıların soyadına göre indeksi, her beş cildin sonunda konu indeksi yer almıştır. İndex başlıkları şunlardır: "Genel Konular", "Metot-Görüşler", "Anonim Halk Edebiyatı", "Müzik-Türküler", "Millî Danslar-Eğlenceler-Çocuk Oyunları", "Genel Folklor: Gelenekler-Görenekler-İnanmalar", "Halk Hekimliği", "Şairler", "Masal-Efsane-Rivayet-Fıkra", "Etnografya Malzemesi", "Kitaplar-Eleştirmeler." Türk Folklor Araştırmaları dergisinde en çok yer alan yazarlar yer alışı sırasına göre şöylece sıralanabilir: M. Halid Bayrı, S. Yaver Ataman, İhsan Hınçer, M. Fahrettin Kırzioğlu, Cahit Öztelli, Y. Kemal Göğçeli, H. Zübeyr Koşay, Hikmet Dizdaroğlu, Z. Fahri Fındıkoğlu, M. Şakir Ülkütaşır, H. Bedi Yönetken, Bora Hınçer, Şükrü Elçin, A. Rıza Önder, Münevver Alp, Metin And, Nejat Birdoğan, Mehmet Önder, A. Kutsi Tecer, Malik Aksel, M. Adil Özder, Muammer Kemal Özergin, İshak Sunguroğlu, Saim Sakaoglu, A. Süheyl Ünver, Aydın Oy, İbrahim Aslanoğlu, M. Sabri Koz, İ. Ünver Nasreddinoğlu, Şevket Beysanoğlu, Nail Tan, Türker Acaroğlu, Nevzat Gözaydın, Kâmil Toygar, A. Edip Uysal. Dergide daha az görülen diğer önemli isimler de şunlardır: N. Sâmî Banarlı, B. Rahmi Eyüboğlu, E. Cem Güney, Naki Tezel, Osman Nuri Ergin, Abdülbaki Gölpinarlı, Fethi Gemuhluoğlu, İ. Hakkı Konyalı, R. Ekrem Koçu, M. Tahir Alangu, Muzaffer Sarısözen, V. Cem Aşkun, H. Ziya Ülken, Turgut Günay, O. Şaik Gökyay, Muzaffer Erdoğan ve Bilge Seyidoğlu. (Albayrak 2012: 541)

1950 yılında değişen hükümet Başgöz'ün söyleyişiyle "folklor çalışmalarının arkadaşça bir ortamda yapıldığı ve desteklendiği yerler olan ve insanların toplanma merkezleri olarak görülen" Halk Evlerinin kapanması kararı alır. (Başgöz 1543) Böylece halkbilimi çalışmaları devlet desteğini kaybeder ve bundan sonra büyük ölçüde bireysel çalışmalarla devam eder.

1964 yılında Sevgi Babaoğlu, Rasim Cinisli, Ferahat Gökoğlu tarafından kurulan "Yüksek Tahsil Gençliği Türk Folklor Enstitüsü Kurma Derneği" faaliyete başlar. Dernek iki yıl sonra Türk Folklor Kurumu 1972'de ise Folklor Kurumu ismini alır. Kurum 1969-70 yılları arasında otuz sayı olarak Folklor dergisini yayımlar.

Yıldırım, halk bilimi çalışmalarının gelişme evrelerini adlandırırken 1920-38 yılları arasındaki döneme "sentezci devre", 1938-66 yılları arasındaki döneme ise "dergici devre" adını vermektedir. (Yıldırım 1998: 66) Türkiye'de halk bilimi çalışmaları 1932'de Halk Evlerinin kurulmasıyla daha sistematik bir görünüm kazanmışsa da İlhan Başgöz; şahıslar bazında Gökalp, Köprülü, Fındıkoğlu, kurumsal anlamda Türk Ocakları, Halk Evleri ve diğer erken dönem Cumhuriyet kurumlarını ideolojik ve işlevsel olarak milli kimlik ve kültür politikalarını incelemesini eleştirir. (Başgöz 1972: 1542-1543). Halkbilimi çalışmalarının Türk milliyetçiliği ekseninden çıkması, ulusal değil uluslararası, kültürlerarası bir yaklaşımla ele alınması, yöntemler ve kuramlar ışığında akademik bir hal alması 1938 yılında Pertev Naili Boratav ile başlatılabilir. (Yüce 2011: 23) Boratav ilk sayısı Ocak 1941'de yayımlanan Yurt ve Dünya dergisini yayınlayanlar arasındadır ve bu derginin 21. sayıdan sonra imtiyaz sahibi olarak gözüktür. Dergi, özellikle 40'lı yıllara damgasını vuran ırkçılık rüzgârına karşı antifaşist tavır sergiler. (Özteke 2010: 81) Pertev Naili Boratav tarafından kurulan Halk Edebiyatı kürsüsünün 1948 yılında bir takım politik gelişmeler sonucunda kapatılmasının ardından Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde halkbilim çalışmaları yeni bir kimliğe bürünmüştür. Antropoloji bölümü Etnoloji kürsüsüne 1961 yılında Doktor Sedat Veyis Örnek'in katılması ile kürsüde Alman kökenli etnolojik kuramlar çerçevesinde dersler okutulmaya başlanmıştır. Sedat Veyis Örnek, 1977 yılında yayımladığı "Türk Halkbilimi" adlı kitabının içeriğine paralel bir formasyon geliştirmiş ve bu formasyon çerçevesinde disiplinin kurumsallaştırmasını

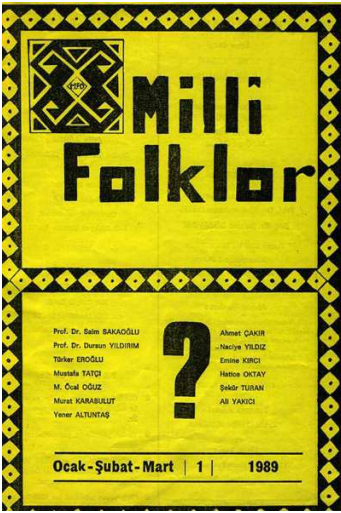
başlatmıştır. Sedat Veyis Örnek modern zaman içinde şehir folklorunun çalışılmasına önem vermiş, gözlem tekniğinin üzerinde durmuştur. İçeriğinde halk ekonomisi, halk inançları, halk tiyatrosu, halk sanatları, geçiş dönemleri, köy, kasaba ve kent monografileri, giyim kuşam gibi konuları kapsayan ders müfredatı Sedat Veyis Örnek döneminde, bölüme eklenmiştir. DTCF’de Orhan Acıpayamalı ve Sedat Veyis Örnek tarafından 1980 yılına kadar Etnoloji Kürsüsü çatısı altında yoğunlaşan halkbilimi çalışmaları, aynı yıl Sedat Veyis Örnek’in ölümüyle duraklama dönemine girmiştir. Disiplin, o yıllarda Fırat Üniversitesi’ne dekan olarak atanan Orhan Acıpayamalı başkanlığında, Gürbüz Erginer ve Atilla Erden’den oluşan bir kadroyla, kısa süreliğine bağımsız olarak varlığını sürmüştür. Ancak Orhan Acıpayamalı’nın Fırat Üniversitesi’ndeki konumundan dolayı aktif olarak bölüm çalışmalarında yer alamaması sonucunda, sahipsiz kalan bölüm, 1982 yılında YÖK tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nün alt kürsüsüne dönüştürülmüştür. (Yüce 2011: 24)

4. Milli Folklor Dergisi

Gazi Üniversitesi öğretim üyeleri tarafından ilk defa 1980’lerde yayınlanan Milli Folklor dergisi, bir dergiden çok ortak yayınlanan bir kitap niteliğindedir. Bahar, Yaz, Güz ve Kış olmak üzere yılda dört defa yayınlanan Milli Folklor, Türkiye ve Türk dünyasındaki araştırmaya, incelemeye veya derlemeye dayanan halkbilimi konuları ve halkbilimi ile ilgili her türlü kuram ve yöntem sorunlarına yer veren yazılar yayımlar. İçerik olarak alanında özgün araştırmaya dayanan makalelerle yer vermektedir. Folklor alanının gelişmesine katkı sağlayabilecek makaleler ve genel halk bilimi yanında Türk halkbiliminin kuramsal gelişimine katkı sağlayacak çeviri yazıları da yayınlamaktadır. Halkbiliminin temel kaynaklarından derlemeler ve bu derlemeler üzerine yazılan değerlendirmeler de Milli Folklor dergisinin yayın politikası gereği yayınlamayı sürdürdüğü yazılardandır.(Oğuz, 2007)

Milli Folklor dergisi hala yayınlanmakta olup, Türk Halk Edebiyatının uzmanlarından Prof. Dr. Öcal Oğuz önderliğinde Türk Halk biliminin çağdaş duruşuna katkı sağlamaya devam etmektedir. Yayınlanan makaleler sadece dergi yazıları olarak bir nitelik taşımaktan öte, alanın sınırlarını belirleyen, hatta alanın sınırlarını genişletip yeni araştırma alanları açan nitelikte olmuştur. Öte yandan, farklı dillerden yazıları yayınlama konusunda gösterdiği duyarlılık, halk bilimi alanında diğer dillerde yapılan çalışmaları da teşvik niteliği taşımaktadır. Bu şekilde Türkçenin değişik lehçelerinden veya İngilizce ve Fransızca yazılmış folklor çalışmalarından okuyucusunu haberdar etmek görevini de üzerine almıştır.

Özellikle son yıllarda yayınlanacak her bir dergi için belirlenen farklı konu başlıkları ile folklorun modern ve tartışılan konularında derinlemesine araştırmalar yapılmasını teşvik etmiştir. Bunun yanında genç halkbilimcilerin folklorun çağdaş alanları konusunda yazdıkları araştırma ve inceleme makalelerine de yer vererek Türk halkbilimi açısından vazgeçilmez bir dergi haline gelmiştir.

Şekil 4: Milli Folklor Dergisi İlk Sayısı
Kapağı Kaynak:
<http://www.millifolklor.com/tr/sayfalar/icindekiler/1.htm>

Sonuç

Türkiye’de halkbilimi ve halkbilim çalışmaları Osmanlı döneminden bu yana süregelen uzun bir sürecin sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreç içerisinde ortaya konulan halkbilim ürünleri bireysel yayınların- kitap, makale, köşe yazısı...-yanı sıra bir araya gelinerek yayınlanan, belli bir halkbilimi görüşü etrafında örgülenmiş düşüncelerin bir arada sunulduğu dergiler sayesinde de takip edilmelidir. Bu şekilde yapılacak bir değerlendirme Türkiye’de halkbilimin gelişim evrelerini farklı dergilerin yayın politikaları ışığında göz önüne serecek, araştırmacıları ve okurları Türk Halk biliminin gelişme süreci hakkında daha detaylı bilgiye kavuşturabilecektir. Bundan sonra yayınlanacak Türk halk bilimi çalışmalarında bu alanın tarihi gelişimi ne kadar önemliyse, o gelişim içerisinde dergilerin ve dergiciliğin rolü de vazgeçilmez bir unsur olarak karşımızda durmaktadır.

Türk halk kültürü ve edebiyatı üzerine bilimsel bir yaklaşımla yapılan çalışmalarının başlangıç tarihi ancak yirminci yüzyılın başına kadar götürülebilmektedir. Bununla birlikte bu kültür ve edebiyatın henüz icra ortamlarında fiilen yaşadığı on dokuzuncu yüzyılda “amatör” bir ruhla yapılan derleme ve inceleme çalışmalarının önemini kavramak günümüz halkbilimi çalışmaları açısından büyük önem arz etmektedir. Yirmi birinci yüzyılda teknolojinin sağladığı imkânlar sayesinde halkbilimi dergileri, ses ve video destekli internet kaynakları haline gelme yolunda ilerlemektedir. Bu değişim, dergi okuyucusuna, halk edebiyatının ezgili

türlerini, bir anlatıcının ağız özellikleri ya da sesinin tonundaki değişimi, bir icra ortamındaki izleyici, dinleyicinin tutumu gibi bütünüyle yazıya geçirilmesi imkânsız icra unsurlarını birebir inceleyebilme ve karşılaştırabilme imkânı vermektedir. Türk Halkbilimi dergilerinin geldiği bu noktada, geçen yüzyıl boyunca farklı fikir ve ideolojiler çevresinde yayımlanan dergilerin, yapılan derleme ve kayıtların pek çoğunun genç halkbilimciler için ulaşılması oldukça zor kaynaklar olarak kalması büyük bir eksiklik olarak görülmektedir. Bu dergilerin hızla internet ortamına aktarılması ve genç halkbilimcilerin kullanımına açılması için gerekli çalışmaların en kısa sürede yapılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- AÇA, Mehmet (2008). " 'Halk Bilgisi Haberleri' ve 'İnan' Dergileri Bağlamında 1929-1949 Yılları Arası Halk Bilimi ve Halk Edebiyatı Araştırmalarında Trabzon'un Yeri", *Karadeniz Dergisi*, S: 1, s: 9-20
- BAŞGÖZ, İlhan (2011). "Türkiye'de Folklor Çalışmaları ve Milliyetçilik", (Çev: Serdar Uğurlu), *Turkish Studies*, S:6/3, s:1535-1547.
- DURBİLMEZ, Bayram (2013). "Halk Bilimi Araştırmalarının 100. Yılında: "Halk Bilimi" ile "Edebiyat"ın Ortak Alanları ve "Halk Edebiyatı" Üzerine bir Değerlendirme", *Milli Folklor Dergisi*, S:99, s:101-112
- ERSOY, Ruhi (2013). "Folklor Çalışmalarının 100. Yılında 'Folklor-Milliyetçilik' İlişkisi Üzerine Bazı Düşünceler", *Milli Folklor Dergisi*, S: 99, s: 51-62
- GÜDEK, Orhan (2007). *Halka Doğru Dergisi: Tahlili Fihristi, İnceleme, Seçme Metinler*, Yüksek Lisans Tezi, (Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ali Yıldız), Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- KARABULUT, Ayşe Turan (2013), "Türk Halk Bilgisi Derneği Tarafından Yayımlanan Halk Bilgisi Haberleri Dergisi Hakkında Kısa Bir Değerlendirme", *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S:50, s:143-149, Erzurum
- KUNOS, Ignacs (2001). *Türk Halk Edebiyatı*, Ankara: Akçağ Yay.
- OĞUZ, Öcal (2008), *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yay.
- _____ (2007). *Milli Folklor Dergisi İlkeleri*, <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~ocal/millifolklor/ilke.htm>
- ÖZTEKE, Volkan (2010). *Pertev Naili Boratav'ın ve İlhan Başgöz'ün Türk Kültürü Üzerine Olan Araştırmalarının Sosyal Antropoloji Açısından Karşılaştırmalı İncelenmesi*, (Doktora tezi danışmanı Prof. Dr. Z. İlbars, Prof. Dr. K. Kayalı) Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- SARAY, Mehmet (2011). "Türkiye'de Türk Milliyetçiliğinin Temelini Atan Türk Yurdu Dergisi ile Türk Ocakları Derneği Nasıl Kuruldu", *Türk Yurdu Dergisi*, S:282, Ankara
- YILDIRIM, Dursun (1998). *Türk Bitiği: Araştırma / İnceleme Yazıları*, Ankara: Akçağ Yay.
- YÜCE, Osman Nuri (2011). "Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde Halkbilimi Çalışmalarının Kurumsallaşması Sürecinde Prof. Dr. Gürbüz Erginer'in Yeri", *Milli Folklor Dergisi*, S: 89, s: 21-27